

РЕЦЕНЗИЯ

на трудовете и преценка на академичните активности
на *доц. д-р Божидар Борисов Андонов*,
участник в конкурса за академичната длъжност „професор”
в професионално направление 2.4. *Религия и теология*
по научната специалност *Омилетика*
за нуждите на Софийския университет „Св. Кл. Охридски”
от проф. д-р Валентин Канавров

Конкурсът е обявен в ДВ, брой 80 от 14.10.2011 г. Доц. д-р Андонов е единствен кандидат. Документацията по конкурса е пълна според нормативните изисквания. Със задоволство отбелязвам прегледността и изчерпателността при изготвянето и подреждането на материалите по конкурса. На първото заседание на научното жури бях предложен и избран за рецензент по конкурса.

В конкурса доц. Андонов участва със следните публикации: 1 монография на български език и 17 студии, статии и публикувани доклада на български, немски и английски език (8 на български, 7 на немски и 2 на английски). Всички са публикувани след 2006 г., т.е. след доцентурата на кандидата. В публикационно отношение процедурата е достатъчно обезпечена. Освен със своите научни публикации доц. Андонов участва в конкурса още и със следните академични активности: ръководител на международен научен проект „Recht, Gerechtigkeit, Rechtsstaatlichkeit: ein ökumenischer Dialog“; съорганизатор и съръководител на ежегоден международен социален семинар на тема: „Gesellschaft und Kirche – Orientierung für Verantwortung“, организиран от Konrad-Adenauer-Stiftung - София и различни епархии в България; 13 участия с научни съобщения в религиозно-педагогически и др. тематични семинари в България, Германия, САЩ, Италия, Франция и др. страни.

Университетското CV на доц. Андонов включва: доцентура по теология в научната специалност „Омилетика – екзегетическо направление в църковната проповед” в БФ на СУ, 2006 г. (хабилитацията е започната през 2000 г. в

Православния институт при Лудвиг Максимилиан университет - Мюнхен и успешно завършена в БФ на СУ); редовен асистент по омилетика и катехетика в БФ на СУ, 1993-95г.; докторат с отличие в Теологическия факултет на Католическия университет - Айхщет, Германия, 2000 г.; студент по богословие в Духовната академия „Св. Кл. Охридски”, 1976-1980 г.; по време на академичната си кариера доц. Андонов подготвя и чете в БФ на СУ следните лекционни курсове: Омилетика (Теория на проповедта; История на проповедта; Проповедта като учебен процес; Екзегетика и проповед; Реторика и омилетика), Катехетика (Религиозна педагогика, или катехетика; Теория на религиозното възпитание; Дидактика на религиозното обучение в училище; Мюнхенският катехизически метод и влиянието му върху обучението по религия в България, Интерактивни средства и обучението по религия) Литургика и Пастирско богословие; доц. Андонов има богат преподавателски опит в немски университети: той е гостуващ преподавател в Collegium Orientale към Католическия университет - Айхщет, 2008 г., гостуващ преподавател в Православния институт при Лудвиг Максимилиан университет - Мюнхен, от 2009 г., като чете лекционни курсове по: Омилетика (Die Predigt als Verkündigung von Gottes Wort, Persönliche, institutionelle und theologische Anforderungen an Prediger und Predigerin), Религиозна педагогика (Einführung in die Religionspädagogik, Die Entwicklung des Religionsunterrichts in Bulgarien und in Deutschland, Methoden im Religionsunterricht), Пастирско богословие (Das Hirtesein, Kirchliche Gemeinde – Seelsorgeskonzeppte für die Gegenwart), Литургика (Die Verbindung von Vesper und eucharistischem Opfer, Heortologie oder die geschichtliche Entwicklung des Kirchenjahres, Die Liturgie der Vorgeweihten Gaben); в БФ на СУ и споменатите немски университети той води семинарни упражнения по дисциплините: Омилетика, Катехетика и Пастирско богословие; доц. Андонов е Ръководител на Катедра „Практическо богословие” към БФ на СУ, 2008-09 г.

Академичното CV на доц. Андонов включва: специализация в Източно-православния институт в Регенсбург, Германия, 1991-92 г.; специализация в Католическия университет - Айхщет, 1992-93 г.; научен ръководител на 5-ма

докторанти: 3-ма в БФ на СУ, от 2010 г. и 2-ма в Лудвиг Максимилиан университет - Мюнхен, от 2011 г.; следва да отбележа многобройните участия на доц. Андонов в международни и национални форуми, както и неговата проектна дейност; той е бил завеждащ Синодалното издателство, 1986-88 г.; член на Комисията за религиозно обучение към МОН, 2001 г.; референт за религиозното обучение, църковно-православното образование и култура към Средно- и Западноевропейската Митрополия на БПЦ, 2004-06 г.; член на комисия към МОН за изготвяне на концепция за задължителен учебен предмет „Религия” в СОУ, 2007-08 г.

Съдържателната анализа на публикациите на колежата Андонов ще започна с методологическо тематизиране на моя концептуален заход към тях. Той предполага херменевтизация на църковното красноречие като пастирска дейност в смисъла на библийската историческа събитийност, библийската духовност и повлияните от тях историко-духовни времеви потоци при ясното очертаване на позицията, полето и хоризонта на рецензиране. Позицията е Европейското философстване в неговите духовни и парадигмални концептуализации и тяхната интерпретативна методологична сила. Полето, върху което се осъществяват рецензентската анализа и оценка, е теоретизацията на омилетиката при доц. Андонов в контекста на нейното повлияване от исторически родствената й античната реторика като елемент от системата на философските дисциплини, но преди всичко откъм нейното боговдъхновено в откровението съдържание (стр. 69-71). Хоризонтът е обтегът на предметната тематизация на омилетиката като многопосочни и многоизмерни условности и параметри, но най-вече като конкретно събъдновение на благовестието на Божието слово. Акцентирането върху това трипластово херменевтизиране е от съществено значение спрямо коректността на рецензентския поглед и кохерентността на процедурата.

Основното съчинение, с което доц. Андонов кандидатства за професор по научната специалност *Омилетика*, е монографията *Теория на църковното красноречие* (2011, 286 стр.). Тя е структурирана в предговор, увод, две детайлно подразделени на глави, параграфи и подпараграфи части, заключение и

литература. Последната е на български, немски, английски, френски, гръцки и латински език и има енциклопедичен за проблематиката характер. Монографията има двойната функция на учебно пособие за студенти-богослови (също философи, филолози, културолози и др.) и авторска теоретизация на омилетиката. Едно от съществените достойнства на монографията е, че доц. Андонов майсторски удържа в целия обхват на изследването оптимален баланс между тези две направления, без да залита нито в едното, нито в другото.

В подчертано теоретичен план следва да се проследи решението на автора в дилемата: омилетиката е историческо надграждане над реториката с акцент върху теологическото съдържание на проповедта и формирането на религиозни нагласи у слушателите; реториката е помощно средство на омилетиката, което подпомага подготвянето и възприемането на проповедта. Андонов не заема нито една от крайните позиции. Като богослов той догматически фундаментализира библейската историческа събитийност и библейския духовен смисъл (стр. 71-81), без обаче да отрежда на красноречието като подготовка, акт, аргументация, оценка на ситуацията, съобразяване със слушателите и пр. само нищожна спомагателна роля. В това, респ. в майсторското разкриване на взаимовръзката между догмат и красноречие, т.е. в „начина на упражняване на благовестието на Божието слово” е основното концептуално достойнство на теоретизацията. На второ място в тази оценъчна редица бих споменал нейната детайлизация – авторът скромно и реалистично подчертава, че едва ли може да се постигне пълна системност в това отношение, но все пак анализира всички основни аспекти на църковното красноречие – като съдържание (смисъл и послание), форма (език, стил, аргументация, фигури и пр.), непосредствено изпълнение (акт, проповедникът като цяло, в детайли, в ситуация), съобразяване с условията и слушателя, сакрално пространство (храмът и другите сакрални места, религиозната символика и теологичните елементи на сакралното). На трето място в поредицата следва да се отбележи задълбоченото проучване на четворния „възел”: преплетеността между античната реторика, реториката като наука, красноречието като даденост и школовка и омилетиката. Фокусът на тази тетрада

е проповедта - в нея се единява и концентрира цялата проблематика на църковното красноречие. Според мен в посочените три пункта се крият основните теоретични иновации и достойнства на монографията на доц. Андонов.

Той не разглежда омилетиката като чисто практическа дисциплина, която учи на занаят, а като основна богословска дисциплина, която е същностно обвързана с догматиката, екзегетиката и моралното богословие (стр. 69). Проповедта е човешко дело, от което струи благовестието на Божието слово като послание и спасителна сила. Проповедта трябва да предаде това слово. Това „мъничко” *пре* не трябва да се отклонява от *про*. Следвайки по неведоми пътища тази повеля, славянският езиков гений е формирал думата про-повед. Доц. Андонов я дефинира като „църковна реч, която преподава завещаните ни теологични текстове и истини така, че да се превърнат в послание за конкретните слушатели, което подпомага живота ни.” (стр. 70; още стр. 73, 74, 77, 83, 107, 138 и мн.др.) Той настоява на това, че проповедта е съществена част от живота на хората.

Искам да обърна специално внимание на още два наглед частни момента, но с изключителна актуалност: медийната омилетика, на която е посветена цялата 9-та глава на част втора, и задълбочените анализи на понятието „проповед при определен повод и случай”, които до голяма степен спомагат за формиране на религиозна екзистенция.

За конкурса кандидатът представя още, както бе посочено по-горе, 17 студии, статии и публикувани доклада. Няма да ги разглеждам поотделно, но ще посоча серията статии за съвременното обучение по религия в средното училище (по този въпрос дискусиите у нас се водят с пълна сила) и статиите на немски и английски език, които представят религиозните измерения на европейската интеграция на България – въпросите за религиозното обучение, човешките права, но също и ролята на БПЦ в историята и настоящето на страната.

Теоретичните си приноси доц. Андонов излага в 18 пункта, като практически коментира всички свои публикации за конкурса. Вероятно справката

би могла да бъде по-синтезирана. Всички посочени приноси са реални и верифицируеми в представените по конкурса съчинения.

В материалите по конкурса е приложено уверение от Отдел „Библиотечно-информационно обслужване” на Университетската библиотека при СУ за забелязаните цитирания на научните трудове на доц. Андонов. Те са общо 11 в Google Scholar, като индексираните публикации са 28: 11 в НБКМ, 2 в ИНИОН и 15 в KVK.

В рубриката „Лични впечатления” бих споделил, че от няколко години познавам изследователската дейност на колегата Андонов. Канил съм го на философско-богословски конференции, организирани от Катедра „Философия” и Центъра за немски идеализъм на ЮЗУ. С радост изтъквам, че една от студиите, с които той участва в този конкурс, е публикация от научен форум, организиран от философската колегия на ЮЗУ (в статията са дадени прецизни аналитични определения на проповедта). Ще се радвам на бъдещи съвместни участия с колегата Андонов в интересни за двама ни проекти.

Нямам съвместни публикации с кандидата. Нямам принципни несъгласия с негови теоретични постановки и касаещи академизма активности.

Заклучение: като имам предвид значението и актуалността на омилетиката за духовността на днешния ден на България, пълнотата, систематизма и авторския патос при теоретизацията на църковното красноречие, нейните културни, социални и екзистенциални проекции, постигнатите научни резултати, богатата академична кариера и успешната преподавателска практика на доц. д-р Божидар Андонов, вкл. в чужбина, убедено пледирам пред уважаемото научно жури категорично да го препоръча на ФС на БФ на СУ „Св. Кл. Охридски” да бъде избран за професор в професионалното направление *Религия и теология* по научната специалност *Омилетика*. Искрено му желая успех!

София, 02. 02. 2012 г.

Сретение Господне

/Проф. дфн Валентин Канавров/